

SABIN MUNIATEGI OLERKARIA (1912-1990)

Sabin 1935.ean

Lizardi eta Lauaxeta olerkariaren ostetxoan, eta era bateratsu, beste olerkari gazte bi agertu ziran euskal-olerkariaren zerrenda betetara, euskal-poesiaren arlora aize eta ots barriak ekarten: bata *Lotsati* izenaz agertu zana, giputza, orduko aldizkari eta Egutegietan idazten ebana; bestea Bizkaiko semea, Sabin Muniategi, *Euzkadi* egunkariaren orrietan lenengo agertzen asi eta laster GOIZ-AIZE liburua eskiñi euskuana, 1936n gerrate zorigaiztokoa sortu aurretxoan. *Lotsati* ezizenekoa lentxoago zorigaiztoko eriotzeak mundutik eroanda galdu genduan, bere olerki labor ariñezko sortatxoa itxita. Muniategi zanak bizirik iraungo eban, bizirik eta lanean beti, bein asiriko olerki-gintzan. Joan barri dogun urtean, 1990koan il zan bere olerki-lan guztiak argitara urtetako bidean zirala, ain zuzen, KARMEL aldizkari zuzendari dogun Yulen Urkizaren zuzendaritzapean. Aldizkari onen irakurleentzat jazoera onen, liburu onen eta Muniategiren barri emen emotea atsegingarri eta gogoko izango dalakoan nago, eta aldizkari onentzat zor bat

Sabin eta M.ª Pilar ezkontza egunean (1949)

garbitzea, Karmel-en orrialdeak ainbat bertso-lanez bete ta aberastu zituen idazlearen alderako.

Beioa Muniategi-ren olerki-lanaz zerbait, lenengo, Lauaxeta etzan igarle usna gitxiko agertu ondo etorri betea egin eutsanean Muniategi gazteari, bai *Euzkadi* egunkariaren orrietan aren lenengo asikiñak argitaratu zituenean eta bai GOIZ-AIZE liburua argitara etorri zanean bere, liburu onen itzaurrean. Ona Lauaxetaren itz batzuk: «Olerkari on bat Filipinasen agertu jaku... Muniategi gazteak zer egin daiken igarri geinke. Abizen buru au artu begie gure elerti-zaleak. Olerkari barri onek eztakigu zer daukan, baiña euzkereak eztauz entzun gaur arte olako gauzak... Gitxigan aurkitu geinke gazte onengan aurkitzen dogun ederti-miña. Gauza guztietan idoro darua edertasunaren zantsuba... Euzko-elertijak asko itxaron daike mutil onengandik... *Rabindranat Tagore*-ren antza emoten dautsagu bere idazlanetan... Biotzeko oriorik gozoenagaz igurtziten dauz ikuskixunak... Arek legetxe maite dau ixadia... Muniategik dardara barri, ikara barria dakarkigu».

Ona Lauaxetaren berbak arrapaladan artuta. Ondo etorri beroa egiten eutsan Lotsati zanari bere. Lotsati orren egunak, baiña, oso

Sabin mutikoa

laster joan ziran, eta ez eban lorratz andirik itxi. Muniategik eten barik jarraitu dau bere bizi guztian gaztetan asitako bidean, olerkigintzan, izadiaren eta gizadiaren kantari egiñik. Olerkari izan eta olerkari bizi izan da. Olerkari izan bear orretarako.

Olerkari izateko gauza bi bear ei dira: olerki-gaia ikusten eta sentitzen jakin, eta ikusi dan eta sentitu dan eder ori itzez, batez ere, bertsoan adierazten jakitea. Ikustea ezta naikoa, adierazten jakin bear. Bestela ezta izango olerkari. Eta Muniategik biak izan dituela ezin ukatu. Izadia eta Gizadia etorri jakoz begipera. Izadiak eta gizakiak

erakutsi deutsoe zeozer, eta beti izan ditu begiak zur eta belarriak erne dana ikusteko eta dana entzuteko.

Lauaxetak Muniategiri igarri eutsana: «Bere begiak daukaz»... Edozertan ikusten dau beste askok ikustea lortzen eztabena. Rabindranat Tagorek lez, edozertan aurkitzen, idoroten dau edertasunaren zantzua» bere bertsoetara ikuspegi barri bat edo sentiera barri bat ekarteko. Azkenengo urteetan gure munduaren egoera ta etorkizunaz kezkatuago bizi izan dala dirudi eta olako

kezkak ditu bere bertso askotan kantagai nagusi... Baiña munduerrietan eta giza-biotzean laiño baltz antzekorik ikusi izan badau, bere bertsoetara ekarri bear izan badau, bertsoetan agertuko dau bere barruko miña, baiña ezta illeta utsean geldituko, gero obe baten igarile eta kantari agertzen jaku. Itxaropena sortu eta sartu nai dau gogo-biotzetan, eta etorkizun obe bati ateak zabaltzeko eta askatasunerako zantzoa botako dau. Muniategiren bertsoetan eztago etsi-eziñ baltzera bultzatzeko garrasirik, ez burruka itsuetarako deirik, ez darabil iñoz maisu jorrazailena edo sermolari orroetsu edo asarrearena egiteko uzirik eta aizerik bere. Egia da bein eta berriro gai bardintsuetara joten dauala, munduan ikusten dituen gauza negargarri asko ikusita, eta obe bearrez eta okerrak zuzendu naiz egiten dau. Eta, gaiñera, Luis Arostegik diñoanez, gauza bardintsuak askotan botatea ez da berez pekatu, ez da izaten gogaikarri bere, egoki esaten jakin ezkerro.

Beste kezka erabilli izan duela esan geinke bere barrukoak bertsoetara ustu eta aldatzerakoan; garaitu egin nai leuke euskereak gai batzuetarako, eta batez bere, esaldi luzeak egiteko, daukan urritasuna edo laburtasuna. Muniategi bere bizian atzerrietako olerki asko irakurria izan da eta arein antzeko ta esaldiak erabiltera doa berez. Eztaigun aitzu erdal-errietako olerkarien bertso-lanik asko bere zazpireundik gora euskerara itzuli dituela. Orregaitik askotan burruka gogorra darabil euskal-itzekin bere barruko galdari urtenbidea emoteko eta orduan itz ezagun eta oizkoekin joko barriak asmatzera bere joko dau, eta txarto bere ez askotan. Norbaitek, olerkariaren aide edo senide eta euskal-gaietan maisu dan batek, akats dalako bat aurkitu deutso bere euskeran: geiegi erabilten duela -Ez edo -Tzez edo -tzenez atzizkia puntua egiteko. Ori Muniategiren olerkiak guztiak saillean irakurten dituenari geiegizkoa irudituko jako, bear bada, baiña banaka irakurten dituenari ez jako aspergarri bere egingo berez, nik uste.

Muniategiren balioa olerkaritzan eta erabillien eta maiteen dituen gaien azterketa Luis Arostegi olerkari eta pentsalariak egin dauan itzaurrean. Nik eztoz besterik esango emen Muniategi eztabillela beti lirika utsezko gaietatik; beeragotik ibilten, erri-maillako gai arifnago eta atsegingarrietara jasten bere badakiela. Olerki-mordoa dau, esaterako, euskal-ipuifnetatik eta euskal-esakunetatik gaia aterata.

Muniategiren olerki-lana liburu baten

Orain Muniategi onen olerki guztiak liburu baten batuta daukaguz... KARMEL aldizkari onen zuzendariak omenaldi au egin gura izan deutso aldizkari au bere olerkiz askotan jantzi izan dauan idazleari. Ez zituen ogei urtetik gora egin Vienan ango lan oiturak ikasten eta gero Europako ainbat Agiritegi arakatzen. Agirian dago maisu trebe baten eskua ibilli dala liburu au prestetan. Olerki bakotxa noz eta non argitatuak izan dan, zelango ezbardintasunak agertu izan diran argitaldi bakotxean edo esku-izkribuetan, liburu osoaren aurkibidea aurrean eta olerki bakotxaren alfabetozko zerrenda azkenean eta abar, ezin zeaztasunik geiago eskatu liburu bati. Eta 1.180 olerki dira Muniategik bere-bereak dituenak, eta eurok baiño eztaoz bilduma onetan. Atzerrietako olerkarien lanetik euskerara itzulitakoak kanpoan gelditu dira, guztiz 732, batzuk an or emen argitaratuak eta asko argitara bakoak. Muniategiren lan guztien Bibliografian, alan bere, guztiak datoz zeatz eta banan banan izentaturik.

Olerkiak al izan dan bestean, beintzat, urtez urte datoz, antziñakoenetatik asita oraintsukoetaraiño, eta ziur jakifi eztanean, gitxi goraberaka.

Luis Arostegi izan da Olerkien aztertzaile: Mungi aldekoa izan eban Muniategik lenengoz euskal-olerkarien artean arrera beroa egin eutsana, eta Mungialdekoa da Luis Arostegi bere, orain Olerkariak bere biziko lan betea emon dauanean, olerkion balioa aztertu eta erakustera datorkiguna.

Sabin-en gurasoak

Muniategi olerki-erakusketa txiki bat

Muniategiren olerkiak eurak obetoen emongo deuskue beronen olerkigintzaren neurria, zelango gaiak eta zelango otsak darabiltzan bere olerki-lanetan. Eta oraingo bilduma onetan, gaur arte inoiz argitara urten bako mordo andiak daukazan ezker, euroatik eskintzen deusagu emen sortatxo txiki bat irakurleari. Eta olerkariaren bizi guztiko kezka esaten deuskuzan olerkia izan bedi lenengoa. Etorkizuna argitzen asi jako. Poza jatorko biotza zauritzen eutsan arantza bat kendu jakonean.

GURARI BATEN ARANTZA

Zerua zurizka urdin
odei gorritz tartetua,
ta itsasoan must dagin
eguzkiak bat-batera,
arratsaldea ba-doa
illargiak ordeztua;
ba-doa illunduz, arin,
lasterka gaberatua.

Betiko alegiñakaz
ta ain biotzeko euskeraz,
bidazti nabil, kantari,
abestuz neure erriari;
bidez, bai, aurrera noa
neure bizkaitar berbetaz
eutsiz neure ametsari
zabalduz euskal arloa.

Ezinduta, nekatuta,
etsaipeko gogortadaz
ikustean makal, lotsaz
erri maitea lotuta,
biotzean neukan sartuta
sakon, barru-barruraño,
gurari baten arantza
zorrotz dirauna gaurdaño.

Bein batean orratiño
atara al izan neban,
ta, eztot orain nabaitzen
aren zauri gogor latza
Gaur EUSKEREK ikustean
idartsu loraburutzen.

Lauaxetak GOIZ-ARGI liburuari jarriko itzaurrean umeentzat oso egokia *dalako olerki bat* aitatzen dau eta *goraipatzen: Ume itxastarrarena*. Semetxoari zuzenduriko olerkia dau urrengo au, 1988 inguruan egin au bere:

OLATUZ OLATU

Ai, paperezko itxasontzi
eder polit bezin ariña,
oial zuriakaz egaztari
nire ilusiñoz eskuetan
ta itxasoaz bat egiña
olatuz olatu dantzari!

Ai ene seme, egizu lo,
lo, itxasoekaz amesetan
egizu, laztanki, gizoro,
orain zure biotz onean
ekaitz gaiztoen ezelango
ikukurik eztagonean!

Ez al dozu ikusten bide
argitsu maitagarri ori,
illargiak egindakoa
legun-legun ta zoragarri,
maitez eskuratutakoa
ain egoki dana ta zuri?

Negar oñazetatik urrundu,
alboratu zure ontzia,
ta, etsipenetik baztertu
zure biotzaren egitura,
ongarri, apañez jantzia.
Urrundu ainbat pozoidura.

Kukulutxu baten zeruan
bizi da nire tantatxoa,
maitasunezko kukuluan
nire ur tantaxo gozoa.
Ai eguzki, ez, ez eroan
edozein odeira, beroan,
nire ur tanta maitetxoa!

Nire oñetakoak lokatzez
beterik dagoz, lotsagarri
bideetan jasotako autsez,
ta nire biotzak billakari
diardu oraindik, ametsez,
ta eztaikit zeren egarri!

Ai nire ontziño txikia,
ainbeste amesgaiz betea
doana zabalduz ortzia,
itxasozko olatubera
edatuz bertsoaren bidea
oldozkunaren barrenera.

Ez iñoz etsi, izan siñiste! Onelako oiua askotan datoz
Muniategiren lumara. Munduan bere ezta beti negu ez eguraldia
zakar: udabarriak beti datoz bizi obe baten zantzua eta zantzua
ekarten:

IZAN SINISTE

Bizitza, burrukatze etengabea izanik,
ez utzi etzaten soin nekaldu, ahulari;
ez utzi bide erdian geratzen gogoari
bildurrez ta kokil, a! «nik ezin dut» esanik.

Izan siniste, izan kemen, izan adore,
ta IOSU uraren gainez zutik ta artezik
ibili baldin bazan tinkoki ta dotore,
ez, izan, ez, aurrera iarraitzeko bildurrik.

Ez izan harako orri utsezko pikondoa
bezala ezertako gatzik ta berakatzik
ez duan gogo antzuzko giza-lapikoa.

Izan argi brintza, ta bizi-ale ongarri.
Zerbait onura ta zerbait eder aurkezturik,
izan munduaren, gizartearen aberasgarri!

IZAN SINISTE

Ez egon ba, beti, makur lurrera
galdurik zeure kemen ta lotsa...
ez dakizula-ta zer egin, nora...

Bizi izatea ez da erreza
oñarridun elburu baten bidez
iarraitzen zintzo, sendotasunez
izerdiz ekintzaturiko biotza,
zeure gogo argi ta izakera
gizatiz loraturiko abotsa.

Zu zabiltzan gizarte alorrean
estak, nekeak ugarituarren,
ez zaitez amil or ezingoaren
barruti, atzaparpe gogorrean,
galdurik zeure ametsen izantza
ta zeure gogo, etorkizunaren
norbidezko zeure itxarokuntza.
Zeugan izan siniste, zaran orren
laungoizko laguntzapenean.

UDABERRIA

Neguak aldegiñaz batera,
osto berriak eta lora berriak,
bizi-ikutu emez biotzera
datozten itxaropen pozgarriak.

Zelaiak, mendiak, bazter oro
iantzi berriz, odol berriturik,
orlegitzen dakusguz, goikiro,
ameskizun berriak sorturik.

Edertasunezko agerpenez...
au bizitzazko gorakadea!
Egun berrien argitasunez,
txori-txintada alai z betea.

Udaberria da, udaberri...!
Ta, udaberriak, etorriturik,
ama gazte eder bat dirudi
here aurra besoetan daualarik.

Biak bat. Alkartze amesgarri!
Irripar gozodun mintzo eztiz
keiñu-keiñuka, maitez, alkarri
begira, biotzetako goi-argiz.

Bizi izatearen poztasunean
udaberria udaberritzen
ari zaigu, egunak indartzen
etorri obeagoaren ustean.

Sifismenik eza, maitasunik eza adiskidetasunaren eta
alkartasunaren ilgarri dira, alkarren arteko bake txarraren iturri eta
sortzaille. Mundua zoritxar orretarantza doa askotan. Beraz...

SINISMENIK EZTAGONEAN (1988)

Maitasunik ez gizatasunik
sinismenik be eztagonean,
ez biotz gozotasun aztarnik
au ta ori ta bestea bere
dana zalantzan jartzen danean,
ta ezelako zuzentasunik
uste onik ez daukagunean,
ez adizkide ez anaiengan
susmo txarreko begiramenean
barrua ikoltzen zaigunean.
Geienok geurekeri betean
ta guzur mintziz gabiltzanean,
mundu zaletasunez beterik,
ta gogo makalez ta itunik
itxaropena galtzen dogunean,
gaurkoan ta etorkizunean
etsipen lainoz baltziturik
lur-jota aurkitzen geranean,
geure gizarte, lagun artean
egunen poz-alaita galdurik...
Orduan erri bat ondatuta;
dago, eroritzeko zorian
ilda geratzeko, endekatuta
munduko grina olatupean
zentsunik barik jokatuzean,
ondatuta dago, bai galduta.

Baketsua eta bakezalea da Muniategi. Bakearen alde jokatu eta bakea norbere barruan eta giza artean bakea sortzeko baiño beste burrukarik ez dau nai, ez dau onartzen. Ona emen gudak iguingarri egiteko Muniategiren zantzo ta olerki labur bat.

GUDA AURKAKO ZANTZOA

1

Ainbeste odol-iturri, ainbeste eriotza,
ainbeste gudaketa! Ekaitz izu, gogorrez,
odolezturiko irakintasan minkorrez
mundua, itzalduriko negarpean datza.

Sugarrez, izkilupean, bizia deuseztuz,
indarkeriaren eskubidez burutzen dira,
gizonaren nortasun ta usteak zapalduz,
gutxi batzuen aundikeriaren irabazira.

Ez gehiago gudarik, eriotzazko goraberaz.
Ez, ez! Ez gehiago odolik, eraiketarik,
ezinbizizko alkar-iltze ta eztenkadaz.

Ez ibili, ez izan gorrotoaren meneko
erriaren kaltetan gizona lokarriturik,
oro min-ospindun ta zakarki ondatzeko.

Len esan dogu Muniategik badituela lirikaz ostantxerako txinta-soiñua dakarren beste olerkirik, eusko-folkloretik eta euskal esakunetatik artuta, politak eurak. Emen dau irakurleak orretariko bat buruari dagokiozan esaerak pillatuz egiña.

BURUARI BURUZ

«Ez buru ta ez zango». «Buru gazte, anakak zar».
Ta, «burugabea beti lenengo lerroan»,
«buruduna ordea beti azkenengoan»,
ta «bururik ez dauanak anakak neka bear».

Beste batzuk: «bururik ez eta txapela nai»,
eta «bururik ez dauanak txapel bearrik ez»;
gero or dabiltz ero, iji-ji ta aja-jai,
buru utsaren astunari eutsi ezifiez.

«Ez dau txapel aundienak buru utsik betetzen».
«Txapel baten barruan bi buru ezin sartu».
«Burua dauanak badaki neurritz aukeratzin».

«Txapela buruan eta ibilli munduan»
eta, orra ba. «Zenbat buru ainbat aburu».
Bakoitza bebil bai bere buru soka-dantzan.

Olerkiok eta beste asko daukaz irakurleak liburuan orain arte argirik ikusi eztabenak. Emen dogu olerkari onek 1934n asita euskal literaturaren arloan lan eta lan egin izan dauan bide luzea. Tamalez ukatu egin izan jako liburua amaiturik ikusteko zoriona.

Uste uste barik joan jakun bapateko eriotzeak eroanda. Goian bego gure izkuntzaren lantzaille sutsu, ixil eta iñoz nekatu etzana. Bere olerki guztien bilduma liburua izan bekio zor jakon oroitarrik onena.

L. Akesolo